

OIVA

Osallisuuteen vuorovaikutusaloitteilla

Kaisa Martikainen

Vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten kommunikoinnin
ja vuorovaikutuksen kehittämishanke

LOPPURAPORTTI

TIIVISTELMÄ

Vuosina 2005 – 2008 Kehitysvammaliiton Tikoteekissa toteutuneen *Vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen kehittäminen* -hankkeen (lyhyemmin Osallisuuteen vuorovaikutusaloitteilla -hanke OIVA) tavoitteena oli vahvistaa vaikeimmin kehitysvammaisten aikuisten vuorovaikutusta lähi-ihmisten kanssa.

Tavoitteeseen edettiin:

- 1) Kokoamalla ja jakamalla tietoa.
- 2) Tuottamalla vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten ja heidän kommunikointikumppaneidensa vuorovaikutusta vahvistavaa materiaalia.
- 3) Kokeilemalla hankkeeseen osallistuneiden yhteisöjen kanssa prosessinomaista, vuorovaikutusta vahvistavaa työskentelytapaa.
- 4) Tekemällä tutkimuksen hankkeessa käytetyn työskentelytavan vaikutuksista mukana olleiden yhteisöjen vuorovaikutukseen.
- 5) Kehittämällä saatuja kokemuksia hyödyntäen OIVA-vuorovaikutusmalli®.

Hankkeessa tuotettiin Papunet-internetsivustoon 97-sivuinen vuorovaikutusosio omaisten, alan ammattilaisten ja opiskelijoiden käyttöön. Tietoa jaettiin myös järjestämällä 59 koulutustilaisuutta, joihin osallistui 2250 kuulijaa. Hankkeessa kehitettiin lisäksi uusi, yhteisön vuorovaikutusta vahvistava OIVA-vuorovaikutusmalli®, jonka kokeiluvaiheeseen hankkeen yhteistyökumppanit Ylisen kuntoutuskeskus, Helsingin kehitysvammautuki 57 ry ja Honkalampi-keskus osallistuivat tiiviisti. Tästä kokeiluvaiheesta tehtiin tutkimus, jonka tavoitteena oli selvittää, miten yhteisöissä hankeaikana käytetty työskentelytapa vaikutti vaikeimmin kehitysvammaisten aikuisten ja työntekijöiden väliseen vuorovaikutukseen. Hankkeessa tuotettiin myös Oivalluksia-virikemateriaali, jonka suunnittelun lähtökohtana olivat vaikeimmin kehitysvammaisten aikuisten tarpeet. Lisäksi Papunet-internetsivustoon koottiin tietoa vaikeimmin kehitysvammaisille ihmisille soveltuvien virikemateriaalien vuorovaikutteisista käyttötavoista.

Hankkeessa tuotetun tiedon leviämistä edisti sen kokoaminen Papunet-sivustoon, joka saavuttaa laajasti asiasta kiinnostuneen kohderyhmän. Tehdyn tutkimuksen perusteella voidaan myös todeta, että hankeaikana käytetty työskentelytapa vaikutti myönteisesti yhteisöjen vuorovaikutukseen ja edisti vaikeimmin kehitysvammaisten aikuisten ja heidän lähi-ihmistensä yhteisymmärrystä. Jatkossa onkin tärkeää huolehtia siitä, että OIVA-hankkeessa saatujen kokemusten ja tutkimustulosten pohjalta kehitetty vuorovaikutusta vahvistava OIVA-vuorovaikutusmalli® saadaan jalkautettua myös uusiin vaikeimmin kehitysvammaisille ihmisille palveluja tarjoaviin yksiköihin. Tämä edellyttää lisää OIVA-vuorovaikutusmallin ryhmänohjaajia, joiden perehdytysmallin suunnittelu tulee tehdä huolella. Tähän kehittämis- ja levittämistyöhön tarvitaan lisäresursseja.

Avainsanat: vuorovaikutus, vaikeimmin kehitysvammainen ihminen, työntekijä, yhteisöllisyys, kehittämishanke

ABSTRACT

The goal of the “*OIVA – Participation through Interaction*” project carried out at the Communication and Technology Centre Tikoteekki of the Finnish Association on Intellectual and Developmental Disabilities (FAIDD) in 2005-2008 was to promote interaction and communication between adults with severe intellectual disabilities and their communication partners in daily life.

The project proceeded towards this goal by:

- 1) Collecting and disseminating information.
- 2) Producing material to support interaction between people with severe intellectual disabilities and their communication partners.
- 3) Testing with the communities participating in the project a process-based working method that supports the interaction.
- 4) Performing a study on the impacts of the developed working method in the communities participating in the project.
- 5) Developing the OIVA interaction model® on the basis of the gained experiences.

The project produced a 97-page section on interaction for the Papunet website of FAIDD for the use of professionals and students in the field. Information was also disseminated by organizing 59 training events with a total of 2250 attendants. The project also developed a new OIVA interaction model® for communities, which was tested in close cooperation with the project partners, the Ylinen Rehabilitation Centre, Kehitysvammatuki 57 and the Honkalampi Centre. A study was performed on the testing phase to investigate the impacts of the applied working method on the interaction between the adults with severe intellectual disabilities and staff members in the participating communities. The project also produced a material package, Oivalluksia. The designing of this material proceeded from the needs of the adults with severe intellectual disabilities. Information was also compiled on the Papunet website on how other different materials can be used to support interaction.

Compiling the information on the Papunet website effectively enhanced its dissemination, since the site reaches broadly a target group with interest in the topic. On the basis of the conducted study, it can also be noted that the working method applied during the project had a positive impact on interaction in the participating communities and improved the understanding between adults with severe intellectual disabilities and their communication partners. In the future it is important to ensure that the OIVA interaction model® developed on the basis of the experiences and research results from the project is put into practice also in new units offering services for people with severe intellectual disabilities. This requires that more guiders are trained in the use of the OIVA model, which in turn calls for a carefully designed training model. Additional resources are needed for this development and dissemination work.

Key words: interaction, people with severe intellectual disabilities, staff member, community, development project

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS

1. HANKKEEN LÄHTÖKOHDAT	5
1.1. Hankkeen taustaa	5
1.2. Hankkeen tavoite	6
2. HANKKEEN TOTEUTUS	7
2.1. Hankkeen eteneminen toimintavuosittain	7
2.2. Organisaatio ja henkilöstö	8
2.3. Tukiryhmät	9
2.4. Johtoryhmä	9
2.5. Yhteistyöyhteisöjen osuus	10
3. HANKKEEN TUOTOKSET	12
3.1. Vuorovaikutussivut	12
3.2. Koulutukset ja julkaisut	13
3.3. Toimimalla osallisuuteen -esite	13
3.4. Oivalluksia-virikemateriaali	13
3.5. Ideapankki virikemateriaalien käyttötavoista	14
3.6. Tutkimusraportti	14
3.7. OIVA-vuorovaikutusmalli®	15
4. HANKKEEN ARVIOINTI	16
4.1. Itsearviointi	16
4.2. Hankkeen johtoryhmän tekemä arviointi	16
4.3. Yhteistyöyhteisöjen tekemä arviointi (hankkeen tutkimusosuus)	23
5. JOHTOPÄÄTÖKSET	25
LÄHTEET	27
LIITTEET	28
Liite 1. Osallistujatahot	
Liite 2. Johtoryhmän jäsenet	
Liite 3. Työntekijät	
Liite 4. Tukiryhmien jäsenet	
Liite 5. Koulutukset ja konsultaatiot	
Liite 6. Artikkelit ja julkaisut	

1. HANKKEEN LÄHTÖKOHDAT

1.1. Hankkeen taustaa

Kehitysvammaisia ihmisiä on Suomessa noin 40 000. Vuonna 2006 heistä 2 296 asui kehitysvammalaitoksissa ja 4 850 autetun asumisen yksiköissä. Laitosten ja autetun asumisen asukkaat ovat yleensä vaikeasti tai syvästi kehitysvammaisia aikuisia (Niemelä & Brandt, 2008). Suuri osa vaikeimmin kehitysvammaisista aikuisista on jäänyt ilman koulutusta ja pitkäaikaista kuntoutusta. Heillä on usein vahva opittu passiivisuus ja riippuvuus muista ihmisistä. Kyky kommunikoida heidän kanssaan edellyttää lähi-ihmisiltä herkkyyttä ja taitoa havainnoida hyvin hienovaraisiakin kommunikaatioaloitteita ja kykyä reagoida niihin.

Vuorovaikutus vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten kanssa on lähi-ihmisistä monesti haasteelliselta. Taito olla vaikeimmin kehitysvammaisen ihmisen vuorovaikutuskumppani ei synny itsestään, vaan lähi-ihmisen tulee tiedostaa ja myös opetella erikseen vuorovaikutuksen onnistumisen kannalta olennaiset asiat. Mikäli lähi-ihmiset saavat tukea ja ohjausta, he voivat oppia yhä osaavammiksi kumppaneiksi yhteisönsä vaikeimmin kehitysvammaisille ihmisille (Launonen 2007; Vuoti, Burakoff & Martikainen 2009).

Vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten osallisuutta ja molemminpuolista yhteisymmärrystä vahvistaa, kun lähi-ihmiset saavat lisää tietoa vuorovaikutuksesta ja siitä, miten he itse voivat edistää sitä silloin, kun toisena osapuolena on vaikeimmin kehitysvammaisen ihminen. Vuorovaikutuksen onnistumista edistävän tiedon sisäistäminen on lähi-ihmisille helpompaa, mikäli heillä on mahdollisuus tarkastella ja havainnoida vuorovaikutusta yhdessä asiaan perehtyneen ammattilaisen kanssa (Launonen 2007).

OIVA-hankkeen alkaessa vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten vuorovaikutukseen liittyvää tietoa etsittiin lukuisista eri tietolähteistä. Myös vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten yhteisöjä ohjaaville ammattilaisille oli tarjolla vain vähän vuorovaikutuksen laadun havainnoimiseen liittyviä työvälineitä (Launonen & Olkku 1997; Launonen 2004; Pulli ym. 2005). OIVA-hankkeen tehtävinä olikin koota ja tuottaa tietoa sekä kehittää työtapoja ja työvälineitä, joiden avulla vuorovaikutusasioihin on mahdollista paneutua vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten yhteisöissä. Koska tutkimustietoa tällaisen yhteisöllisen työskentelyn vaikutuksista vuorovaikutukseen oli vähän, OIVA-hankkeeseen päätettiin lisäksi kytkeä tutkimusosuus.

Luonnostaan arkeen liittyvät kohtaamiset ovat vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten yhteisöissä usein parhaita vuorovaikutustilanteita. Vaikeimmin kehitysvammaisilla ihmisillä on oikeus siihen, että he saavat arjen tuttujen ja turvallisten tilanteiden ohella myös uusia, monipuolisia elämyksiä ja kokemuksia. Lähi-ihmiset tarvitsevatkin materiaaleja, joiden avulla he voivat tuoda tilanteisiin uusia sisältöjä. Lisäksi he tarvitsevat ideoita siitä, miten näitä sisältöjä ja kokemuksia hyödynnetään vuorovaikutusta vahvistavilla tavoilla.

OIVA-hankkeen alkaessa nimenomaan vaikeimmin kehitysvammaisille aikuisille suunniteltuja virikemateriaaleja oli olemassa niukasti. Tästä syystä lähi-ihmiset olivat käyttäneet heidän kanssaan alun perin muille kohderyhmille suunniteltuja materiaaleja. Tietoa näiden olemassa olevien materiaalien soveltamisesta vuorovaikutusta tukevilla tavoilla ei ollut koottu keskitetysti. OIVA-hankkeen yhdeksi tehtäväksi asetettiin uuden virikemateriaalin suunnitteleminen vaikeimmin kehitysvammaisille aikuisille. Lisäksi nähtiin tarpeelliseksi koota ideoita valmiiden, vaikeimmin kehitysvammaisille aikuisille soveltuvien virikemateriaalien vuorovaikutuksellisista käyttötavoista.

1.2. Hankkeen tavoite

Kehitysvammaliiton Tikoteekissa toteutettiin vuosina 2005 – 2008 Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama Vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen kehittäminen -hanke (lyhyemmin Osallisuuden vuorovaikutusaloitteilla -hanke OIVA). Hankkeen **tavoitteena oli edistää vaikeimmin kehitysvammaisten aikuisten vuorovaikutusta ja kommunikointia arjessa yhdessä lähi-ihmistensä kanssa**. Asetettu tavoite ohjasi koko hankkeen toteuttamista ja jäseni työskentelyä. Projektin jokainen osa-alue oli suhteessa kokonaistavoitteeseen ja edisti osaltaan sen saavuttamista.

Tavoitteeseensa hanke eteni:

- 1) Kokoamalla ja jakamalla tietoa mm. koulutusten ja internetin kautta.
- 2) Tuottamalla vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten ja heidän kommunikointikumppaneidensa välistä vuorovaikutusta vahvistavaa materiaalia.
- 3) Kokeilemalla hankkeeseen osallistuneiden yhteisöjen kanssa prosessinomaista, vuorovaikutusta vahvistavaa työskentelytapaa.
- 4) Tekemällä tutkimuksen hankkeessa käytetyn työskentelytavan vaikutuksista mukana olleiden yhteisöjen vuorovaikutukseen.
- 5) Kehittämällä saatuja kokemuksia hyödyntäen OIVA-vuorovaikutusmallin®.

2. HANKKEEN TOTEUTUS

2.1. Hankkeen eteneminen toimintavuosittain

OIVA-hankkeen eteneminen toimintavuosittain ja toiminnan painotusalueittain:

2005

- Projektin määrittelyn ja projektisuunnitelman tarkentaminen.
- Virallisten sopimusten solmiminen yhteistyökumppaneiden kanssa.
- Vuorovaikutuksen havainnointimateriaalin ensimmäisten versioiden suunnitteleminen.
- Tutkimukseen liittyvän alkukartoituksen suunnitteleminen ja toteuttaminen.
- Kommunikaation kehittämisen prosessin käynnistäminen yhteistyöyhteisöissä.

2006

- Videohavainnoinnin hyödyntäminen yhteistyöyhteisöjen vuorovaikutuksen ja kommunikaation kehittämisen prosessin tukemisessa.
- Vuorovaikutus-osion avaaminen Papunetissa ja sivujen täydentäminen.
- Uuden vuorovaikutteista toimintaa aktivoivan materiaalin kehittäminen, testaaminen ja tuottaminen vaikeimmin kehitysvammaisille ihmisille.
- Uuden vuorovaikutuksen havainnointimateriaalin testaaminen ja kehittäminen työntekijöiden työvälineeksi.

2007

- Videohavainnointiin perustuvan toimintamallin ja siihen liittyvien työvälineiden viimeisteleminen yhteisöllisen työskentelyn tueksi.
- Vuorovaikutus-osion täydentäminen ja syventäminen Papunetin sivuilla internetissä.
- Yhteistyöyhteisöjen tukeminen vuorovaikutusta vahvistavien toimintamallien yhä itsenäisemmässä soveltamisessa ja tiedon jakamisessa.
- Tutkimusaineiston täydentäminen ja analysoinnin aloittaminen.

2008

- Tiedon jakaminen OIVA-hankkeesta saaduista kokemuksista ja hankkeessa tehdyn tutkimuksen tuloksista.
- Vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten yhteisöjen ohjaukseen soveltuvan OIVA-vuorovaikutusmallin tuotteistaminen ja suunnittelun käynnistäminen mallin jalkauttamiseksi laajemmin kentälle.
- Yhteistyökumppaneiden tukeminen vuorovaikutusta vahvistavan työotteen säilyttämisessä.

2.2. Organisaatio ja henkilöstö

OIVA-hanke oli Kehitysvammaliitto ry:n Tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus Tikoteekin kehittämishanke. Tikoteekin tehtävä on edistää puhevammaisten ihmisten kommunikointia ja vammaisten ihmisten tietotekniikan käyttöä. Yksi yksikön toimintatavoista on asiakaslähtöisten toimintamallien kehittäminen tutkimuksen ja projektien avulla. OIVA-hankkeen tavoite ja ne keinot, joilla tavoitteeseen edettiin, tukivat Tikoteekin perustehtävää.

Tikoteekin johtaja Eija Roisko toimi OIVA-hankkeen johtajana. Hankkeen projektipäällikkönä työskenteli Kaisa Martikainen 1.3.2005 – 28.2.2009, josta ajasta 1.11.2005 – 28.2.2009 kokoaikaisesti. Hänen tehtävänä oli hankkeen koordinointi, hallinnolliset työt ja dokumentointi yhdessä projektin johtajan kanssa. Projektipäällikkö oli hankkeen suunnittelijoiden ja tutkijan esimies. Hän vastasi hankkeen sisällöllisistä linjauksista sekä hankkeen sisältöön ja materiaaleihin liittyneistä neuvotteluista ja sopimuksista. Projektipäällikön toimenkuvaan liittyi myös hankkeen tiedotus- ja markkinointitehtäviä yhteistyössä Tikoteekin johtajan ja suunnittelija Anu Sallisen kanssa. Lisäksi projektipäällikön tehtäviin kuului yhteistyö hankkeen yhteistyökumppaneiden sekä muiden alan toimijoiden kanssa. Projektipäällikkö työskenteli myös kouluttajana sekä osallistui hankkeen sisältöalueiden suunnitteluun ja toteutukseen. Sisältöalueiden toteutuksessa projektipäällikön tehtäviin liittyi kiinteimmin uuden yhteisöllisen työskentelymallin ja sen työvälineiden kehittäminen. Tämän osuuden toteutuksessa projektipäällikön työparina oli suunnittelija Katja Burakoff.

Hankkeessa työskenteli kaksi suunnittelijaa. Molemmat vastasivat sisällön ja materiaalin kehittämiseen ja tuottamiseen liittyvistä tehtävistä sekä toimivat kouluttajina. Suunnittelijat tekivät molemmat yhteistyötä oman alansa toimijoiden kanssa. Suunnittelijan työnkuvaan kuului myös omaan työalueeseen liittyvät dokumentointi-, raportointi- ja tilastointityöt.

Suunnittelija Maiju Mäki työskenteli OIVA-hankkeessa 2.5.2005 – 31.3.2007. Työtehtäviin kuului uuden virikemateriaalin kehittäminen ja tuottaminen yhdessä projektipäällikön kanssa sekä tiedon kokoaminen vaikeimmin kehitysvammaisten aikuisten tarpeisiin soveltuvien virikemateriaalien vuorovaikutteisista käyttötavoista. Suunnittelija Katja Burakoff työskenteli OIVA-hankkeessa 15.3.2005 – 28.2.2009. Työtehtäviin kuului vuorovaikutukseen liittyvän tiedon kokoaminen ja uuden tiedon tuottaminen internet-sivuille sekä uuden yhteisöllisen työskentelymallin ja sen työvälineiden kehittäminen yhdessä projektipäällikön kanssa. Katja Burakoff oli kiinteästi mukana myös hankkeen tutkimusosuudessa. Hän laati tutkimuksen alkukartoitukseen liittyvät kyselylomakkeet sekä osallistui tutkimuksen teoriaosuuden kirjoittamiseen yhdessä tutkija Katja Vuotin kanssa.

Tutkija Katja Vuoti työskenteli OIVA-hankkeessa 1.1.2007 – 30.6.2008. Hän toteutti tutkimuksen, jonka tavoitteena oli selvittää, miten hankeaikana käytetty, yhteisöllinen videohavainnointiin perustuva työskentelytapa vaikutti mukana

olleiden vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten yhteisöjen vuorovaikutukseen. Tutkija Katja Vuotin tehtävänä oli hankkia ja hyödyntää viimeisintä alan teoreettista tietoa ja kirjoittaa tutkimuksen teoriaosuus yhdessä suunnittelija Katja Burakoffin kanssa. Lisäksi hänen työhönsä kuului tutkimukseen liittyvien loppukartoituslomakkeiden laatiminen, koko tutkimusaineiston analysoiminen ja siitä johtopäätösten tekeminen sekä tutkimuksen tulosten raportoiminen yhdessä suunnittelija Katja Burakoffin ja projektipäällikkö Kaisa Martikaisen kanssa.

Hankkeen työntekijät tekivät kiinteää yhteistyötä Kehitysvammaliiton muiden yksiköiden kanssa. Yhteistyö Papunet-verkkopalveluyksikön kanssa oli tiivistä Papunettiin tuotettavaan aineistoon liittyen. Oppimateriaalikeskus Opike puolestaan konsultoi hankkeen työntekijöitä uuden materiaalin suunnitteluvaiheessa. Hankkeessa kehitetty ja tuotettu virikemateriaali tuli myyntiin Opikkeen. Tutkimusosuuden toteuttamisessa saatiin asiantuntija-apua liiton Tutkimus- ja kehittämissyksiköstä.

2.3. Tukiryhmät

Projektitiimin työskentelyn tueksi koottiin kolme tukiryhmää: 1. Toiminnan aktivoinnin ja materiaalikehittelyn tukiryhmä, 2. Vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin tukiryhmä ja 3. Tutkimuksen tukiryhmä.

Kunkin tukiryhmän jäseniksi kutsuttiin alan asiantuntijoita sekä Kehitysvammaliitosta että muista organisaatioista (liite 4). Toiminnan aktivoinnin ja materiaalikehittelyn tukiryhmän tehtävä liittyi uuden virikemateriaalin suunnittelun tukemiseen. Vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin tukiryhmän asiantuntemusta käytettiin ennen kaikkea internet-sivuille tuotettavan tiedon sisältöjen suunnittelun yhteydessä. Tutkimuksen tukiryhmää puolestaan konsultoitiin tutkimuksen toteuttamiseen ja raportoimiseen liittyvissä kysymyksissä.

Toiminnan aktivoinnin ja materiaalikehittelyn tukiryhmä kokoontui kuusi kertaa elokuun 2005 ja joulukuun 2006 välisenä aikana. Vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin tukiryhmä kokoontui yhdeksän kertaa kesäkuun 2005 ja elokuun 2008 välisenä aikana. Tutkimuksen tukiryhmä puolestaan kokoontui kuusi kertaa tammikuun 2007 ja kesäkuun 2008 välisenä aikana.

2.4. Johtoryhmä

Hanketta seurasi ja koordinoi yhteistyöorganisaatioiden edustajista koottu johtoryhmä (liite 2) ja Kehitysvammaliiton hallitus. Hanketta esiteltiin myös Kehitysvammaliiton liittovaltuustolle helmikuussa 2007. OIVA-hankkeen johtoryhmä kokoontui yhteensä kymmenen kertaa syyskuun 2005 ja joulukuun 2008 välisenä aikana. Johtoryhmän puheenjohtajana toimi ylihoitaja Pirjo Lampio-Juvonen Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymästä.

2.5. Yhteistyöyhteisöjen osuus

OIVA-hankkeen kehitysvammapalveluja tuottavat yhteistyöyhteisöt (liite 1) osallistuivat puolitoista vuotta kestäväan yhteisölliseen työskentelyyn. Jatkossa hankkeen työskentelytavasta käytetään nimitystä OIVA-prosessi.

Prosessin tavoitteena oli:

- Kokeilla ja kehittää uutta yhteisöllistä, vuorovaikutusta vahvistavaa työskentelytapaa.
- Tarjota mukana olleille yhteisöille mahdollisuus tutkia omaa vuorovaikutustaan ja löytää ratkaisuja, joilla työntekijöiden ja vaikeimmin kehitysvammaisten aikuisten vuorovaikutus voi vahvistua.
- Kerätä kyselylomakkeiden ja video-otosten avulla tietoa siitä, millaisia vaikutuksia OIVA-prosessilla oli yhteisöjen vuorovaikutukseen.

Hankkeen alussa yhteistyöyhteisöjen hallinnollisille esimiehille esiteltiin OIVA-hanke ja sen tavoitteet. Lisäksi heille kerrottiin OIVA-prosessin kokeilusta ja kokeilun tavoitteista.

Jokaisen yhteisön kahdelle yksikölle (esimerkiksi kaksi asuntolan solua) tarjottiin mahdollisuus tulla mukaan kokeilemaan ja kehittämään OIVA-prosessia. Yhteisöjä pyydettiin nimeämään mukaan tulevat yksiköt ja työntekijät sekä näissä yksiköissä asiakkaina olevat kehitysvammaiset ihmiset. Tarkoituksena oli muodostaa kuhunkin yhteisöön yksi kiinteä, enintään 12 työntekijän ryhmä.

Jokaiselle ryhmälle valittiin ohjaaja. Mikäli oli mahdollista, ryhmänohjaajaksi valittiin yhteisön oma puheterapeutti. Koska yhdellä yhteisöllä ei ollut puheterapeuttia, ryhmänohjaajana toimi OIVA-hankkeen puheterapeutti-suunnittelija. OIVA-ryhmänohjaajat kokoontuivat säännöllisesti vertaisryhmään vaihtamaan ajatuksia ja kokemuksia sekä saamaan tietoa. Vertaisryhmää ohjasi hankkeen projektipäällikkö, jolla oli työnohjaajan koulutus.

Puolitoista vuotta kestäneessä OIVA-prosessissa käytettiin työtapoina koulutusta ja video-ohjausta. Video-ohjaukseen sisältyi ryhmätapaamisia ja itsenäistä, vuorovaikutusta vahvistavaa työskentelyä. OIVA-prosessiin osallistuvat työntekijät kokoontuivat ryhmätapaamisiin prosessin ajan noin kuuden viikon välein. He videoivat jokaista tapaamista varten arkisen vuorovaikutustilanteen. Lisäksi työntekijät määrittelivät, mistä näkökulmasta he toivoivat videoitua tilannetta tarkasteltavan. Ryhmätapaamisissa työntekijät havainnoivat vuorovaikutusta videolta yhdessä ohjaajan kanssa. Havainnoinnissa keskityttiin työntekijöiden toivomaan näkökulmaan ja vuorovaikutusta vahvistaviin asioihin. Jokaisessa ryhmätapaamisessa työntekijät sopivat myös arjen tilanteisiin liittyvän vuorovaikutusta tukevan tavoitteen.

Koska OIVA-prosessiin osallistuvat yhteisöt sijaitsivat maantieteellisesti kaukana toisistaan, OIVA-hankkeen työntekijät järjestivät tilaisuuksia, joissa osallistujien oli mahdollista vaihtaa ajatuksia ja kokemuksia. Samaa tarkoitusta varten OIVA-prosessiin osallistuvien käyttöön perustettiin myös verkkopohjainen kes-

kustelufoorumi Papunet-internetsivustoon. Projektitiimi seurasi ja aktivoi verkkokeskustelua ja osallistui keskusteluun tarvittaessa. OIVA-prosessiin osallistuneet työntekijät kokivat verkkopohjaisen keskustelufoorumin uutena ja haasteellisena kanavana ja sen käyttäminen oli vähäistä. Kokemusten ja ajatusten vaihtaminen oli heidän mielestään hedelmällisintä yhteisissä tapaamisissa (Vuoti, Burakoff & Martikainen 2009).

Uuden työskentelytavan kehittämisen rinnalla tarkoituksena oli lisätä yhteistyöyhteisöjen henkilökunnan osaamista ja vahvistaa näin vuorovaikutusta yhteisöissä. Tavoitteena oli lisäksi, että oivalletut vuorovaikutustavat jäisivät pysyvästi käyttöön myös hankeajan jälkeen. Yhteisöjä tuettiin tekemään selkeät, tavoitteelliset vakiinnuttamissuunnitelmat. Vastuu toiminnan vakiinnuttamisesta oli yhteisöillä, mutta työntekijöille tarjottiin mahdollisuuksia osallistua toiminnan juurtumista edistävään konsultaatioon ja koulutukseen (liite 5: Neuvottelut ja konsultaatiot yhteistyökumppaneiden kanssa).

Pohdintaa oivalaisten koulutustilaisuudessa.

3. HANKKEEN TUOTOKSET

3.1. Vuorovaikutussivut

Papunetin sivuille internetiin tuotettiin uudet Vuorovaikutussivut (www.papunet.net/yleis/vuorovaikutus). Ne ovat kaikkien asiasta kiinnostuneiden käytävissä. Pääasiallisesti sivut palvelevat kehitysvamma-alan ammattilaisia, opettajia, opiskelijoita ja omaisia. Vuorovaikutussivuilla on tietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta ja tekijöistä, jotka edistävät vuorovaikutuksen onnistumista. Sivujen Vuorovaikutuksen tukeminen -osiossa esitellään vuorovaikutusta vahvistavat LO-VIT®-elementit, jotka on kiteytetty hankkeessa varhaisen vuorovaikutuksen teorioista. Sivulla kerrotaan myös siitä, minkälainen vaikeimmin kehitysvammaisen ihminen on vuorovaikutuskumppanina ja mikä on lähi-ihmisen rooli vuorovaikutuksen onnistumisessa. Lisäksi sivuilla on oma osio aistien merkityksestä vuorovaikutuksessa sekä vuorovaikutuksen havainnoinnista.

Papunetin sivujen kävijämäärät kuukaudessa:

Papunetissa vuonna 2008 yhteensä 1 237 626 vierailua

Papunet-sivusto on merkittävä tiedon jakamisen kanava. Sivuston kautta on mahdollista saavuttaa laajasti asiasta kiinnostuneita omaisia, ammattilaisia ja opiskelijoita. Papunet-internetsivustossa kävi yli 1,2 miljoonaa kävijää vuonna 2008.

3.2. Koulutukset ja julkaisut

OIVA-hanke ja sen tavoitteeseen liittyvät teemat olivat esillä useissa koulutuksissa ja julkaisuissa (liitteet 5 ja 6). Hankkeen yhteistyöyhteisöille järjestettiin 20 koulutustilaisuutta. Näiden koulutusten yhteenlaskettu osallistujamäärä oli noin 500 henkilöä. Hankkeen ulkopuolisille tahoille puolestaan järjestettiin 39 koulutustilaisuutta, joihin osallistui noin 1750 kuulijaa.

OIVA-hankkeen loppuseminaari järjestettiin Kehitysvammaliiton Opintopäivien yhteydessä 17.9.2008.

3.3. Toimimalla osallisuuteen –esite

Hankkeessa tuotettiin Toimimalla osallisuuteen –esite, jonka tarkoitus on antaa lähi-ihmisille ideoita siitä, miten vaikeimmin kehitysvammaisen ihminen voi toimia ja olla aktiivisesti vuorovaikutuksessa yhteisössään. Esitettä voi tilata Tikoteekista tai sen voi tulostaa internetistä. (www.papunet.net/yleis/materiaalit/esitteet/toimimalla-osallisuuteen).

3.4. Oivalluksia-virikemateriaali

Hankkeessa suunniteltiin ja tuotettiin Oivalluksia-virikemateriaali. Sen avulla lähi-ihmiset voivat tarjota kehitysvammaisille kumppaneilleen merkityksellisiä ais-

tielämyksiä, uusia vuorovaikutuksen sisältöjä ja kokemuksia itsestä aktiivisena toimijana. Materiaalin suunnittelun lähtökohtana olivat vaikeimmin kehitysvammaisten aikuisten tarpeet, mutta materiaalia voi soveltaa ja käyttää monien muidenkin asiakasryhmien kanssa. Oivalluksia-virikemateriaali on myynnissä Kehitysvammaliiton Oppimateriaalikeskus Opikkeessa (Opike tuoteluettelo 2008, s 28 – 29).

3.5. Ideapankki virikemateriaalien käyttötavoista

Papunetin sivuille internetiin koottiin tietoa useista kymmenistä aistien ja toiminnan aktivointiin soveltuvista vaikeimmin kehitysvammaisille ihmisille sopivista virikemateriaaleista ja niiden vuorovaikutteisista käyttötavoista. Tieto on kaikkien asiasta kiinnostuneiden käytettävissä. (www.papunet.net/yleis/materiaalit/ideat/virikemateriaalit).

3.6. Tutkimusraportti

Hankkeessa tehtiin tutkimus siitä, miten yhteistyöyhteisöjen ohjauksessa projekti-aiakana käytetty työskentelytapa vaikutti kommunikointiin. Osuudesta julkaistiin tutkimusraportti (Vuoti, Burakoff & Martikainen 2009).

Vasemmalla Toimimalla osallisuuteen -esite, Jokainen hetki on mahdollisuus -tutkimusraportti ja ylhäällä Oivalluksia-materiaali.

3.7. OIVA-vuorovaikutusmalli®

Hankkeen aikana kehitettiin uutta yhteisöllistä työskentelytapaa. Hankkeen yhteistyötahot olivat tiiviisti mukana tässä kokeiluvaiheessa. Saatuja kokemuksia hyödyntäen kehittämistyön tuloksena syntyi vaikeimmin puhevammaisten ihmisten yhteisöjen vuorovaikutusta vahvistava OIVA-vuorovaikutusmalli, joka tuotteistettiin ja rekisteröitiin Kehitysvammaliitolle.

Kehitysvammaliiton Tikoteekki toteuttaa OIVA-vuorovaikutusmallin prosesseja puhevammaisten ihmisten yhteisöille. Hankeaikana myös viisi hankkeen ulkopuolista yhteisöä osallistui OIVA-vuorovaikutusmallin prosessiin (liite 5). Jokaiseen prosessiin sisältyi koulutuspäivä, kuusi video-ohjaustapaamista ja OIVA-prosessin sulkeva tapaaminen. (www.papunet.net/tikoteekki/oiva, www.papunet.net/yleis/vuorovaikutus/vuorovaikutuksen-havainnoiminen/video-ohjausmallit/oiva).

OIVA-vuorovaikutusmallin prosessin levittäminen edellyttää koulutusohjelman kehittämistä uusien OIVA-vuorovaikutusmallin ryhmänohjaajien perehdyttämiseksi. OIVA-hankkeessa kehitetty, vuorovaikutusta vahvistava työskentelymalli tulee saada yhä useampien vaikeimmin puhevammaisten ihmisten yhteisöjen käyttöön.

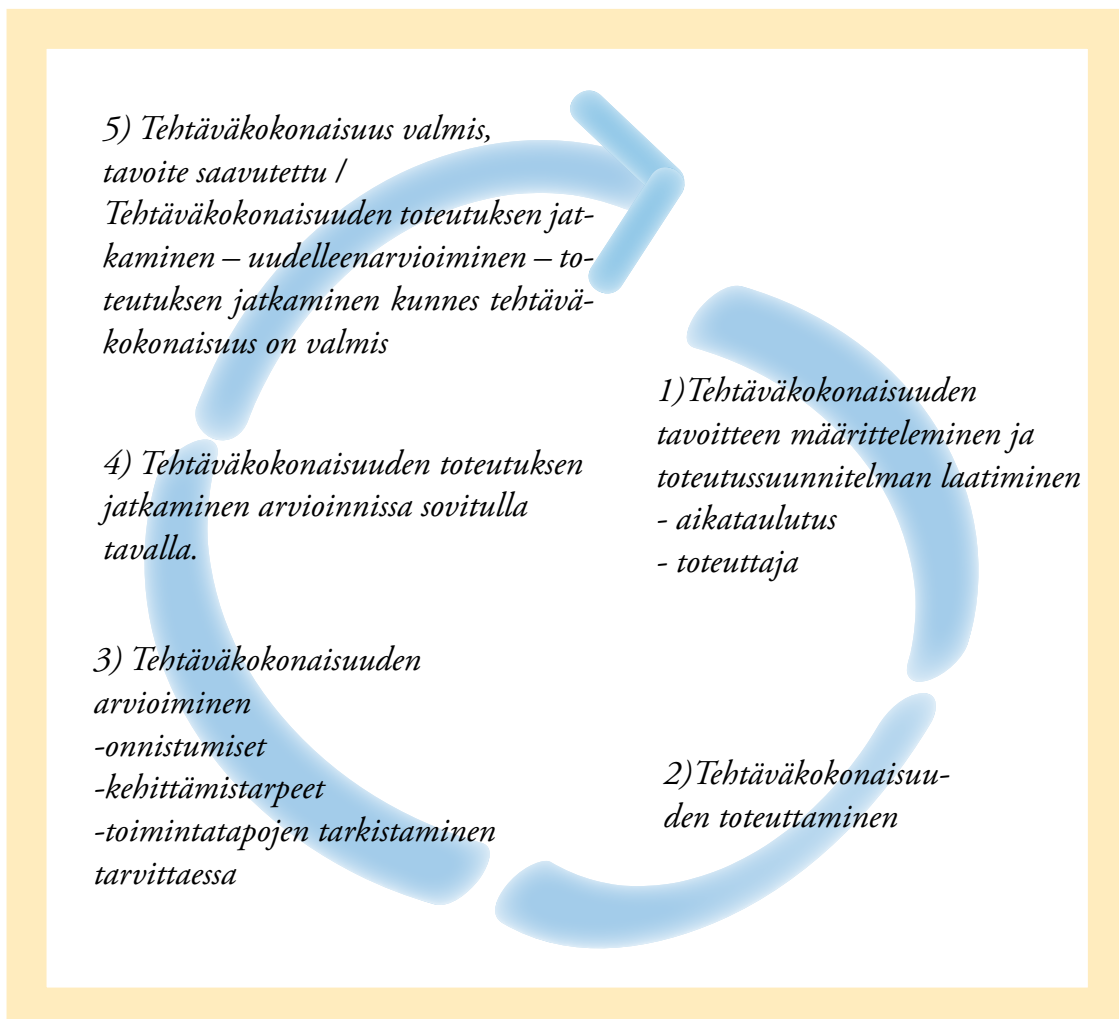

OIVA-vuorovaikutusmallissa video-ohjaus on tärkeä osa prosessia.

4. HANKKEEN ARVIOINTI

4.1. Itsearviointi

Hankkeen jokaiselle tehtäväkokonaisuudelle tehtiin oma toteutussuunnitelman-
sa. Suunnittelupäivissä ja erikseen sovituisissa seurantakokouksissa projektitiimi ar-
vioi tehtävien toteutumista. Tällöin tehtiin myös päätöksiä jatkotoimenpiteistä.

4.2. Hankkeen johtoryhmän tekemä arviointi

Hankkeen johtoryhmän jäsenet edustivat yhteistyöorganisaatioita ja niitä Kehi-
tysvammaliiton yksiköitä, joiden perustehtävään OIVA-hankeen tavoite tai joku
sisältöalueista liittyi kiinteästi. Johtoryhmän jäsenillä oli näin ollen mahdollisuus
seurata hankkeen toteutusta käytännön tasolla. Tämän lisäksi he ottivat kantaa
hankkeen etenemiseen säännöllisesti johtoryhmän kokouksissa. Johtoryhmän jä-
senet vastasivat myös koko hanketta koskevaan arviointikyselyyn viimeisenä toi-

mintavuotena. Arviointikyselyn vastauksissa näkyvät sekä yhteistyöorganisaatioiden että emo-organisaation (Kehitysvammaliitto) kokemukset hankkeesta.

Johtoryhmän jäseniä pyydettiin arvioimaan OIVA-hankkeen ydintoimintojen tärkeyttä suhteessa hankkeen tavoitteeseen. Vastausten arviointiasteikoksi oli määritelty 5 = erittäin tärkeä, 4 = hyvin tärkeä, 3 = kohtalaisen tärkeä, 2 = vähän tärkeä, 1 = ei tärkeä ja 0 = en osaa sanoa. Lisäksi johtoryhmän jäsenet arvioivat sitä, miten OIVA-hanke heidän mielestään onnistui keskeisimmässä ydintoiminnoissaan (Fetterman 2001). Näissä kysymyksissä vastausten arviointiasteikoksi oli määritelty 5 = onnistunut erinomaisesti, 4 = onnistunut hyvin, 3 = onnistunut tyydyttävästi, 2 = onnistunut kohtalaisesti, 1 = onnistunut heikosti, 0 = en osaa sanoa.

Johtoryhmän jäsenet (n = 7) vastasivat kysymyksiin seuraavasti:

Materiaalin tuottaminen

Tärkeys

- Hyvin tärkeä: 6 vastausta
- Kohtalaisen tärkeä: 1 vastaus

Onnistuminen

- Onnistunut erinomaisesti: 1 vastaus
- Onnistunut hyvin: 6 vastausta

Tiedon tuottaminen

Tärkeys

- Erittäin tärkeä: 6 vastausta
- Hyvin tärkeä: 1 vastaus

Onnistuminen

- Onnistunut erinomaisesti: 3 vastausta
- Onnistunut hyvin: 4 vastausta

Kouluttaminen / hankkeen ulkopuoliset tahot

Tärkeys

- Erittäin tärkeä: 3 vastausta
- Hyvin tärkeä: 3 vastausta
- Kohtalaisen tärkeä: 1 vastaus

Onnistuminen

- Onnistunut erinomaisesti: 2 vastausta
- Onnistunut hyvin: 4 vastausta
- En osaa sanoa (onnistumisesta): 1 vastaus

Vuorovaikutuksen vahvistaminen yhteisöissä uutta työskentelymallia kokeilemalla

Tärkeys

- Erittäin tärkeä: 6 vastausta
- En osaa sanoa (tärkeystestä): 1 vastaus

Onnistuminen

- Onnistunut erinomaisesti: 3 vastausta
- Onnistunut hyvin: 3 vastausta
- En osaa sanoa (onnistumisesta): 1 vastaus

Hankkeessa kehitetyn uuden yhteisöllisen työskentelymallin tuotteistaminen

Tärkeys

- Erittäin tärkeä: 5 vastausta
- Hyvin tärkeä: 2 vastausta

Onnistuminen

- Onnistunut erinomaisesti: 1 vastaus
- Onnistunut hyvin: 3 vastausta
- Onnistunut tyydyttävästi: 1 vastaus
- En osaa sanoa (onnistumisesta): 1 vastaus

Tutkimus yhteisöllisen työskentelymallin vaikuttavuudesta

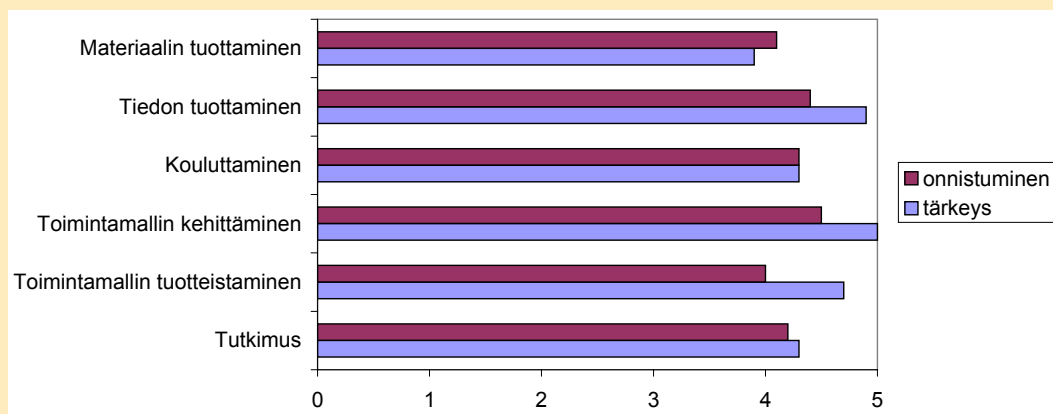
Tärkeys

- Erittäin tärkeä: 4 vastausta
- Hyvin tärkeä: 3 vastausta

Onnistuminen

- Onnistunut erinomaisesti: 1 vastaus
- Onnistunut hyvin: 5 vastausta
- En osaa sanoa (onnistumisesta): 1 vastaus

Johtoryhmän jäsenten (n=7) arvio hankkeen keskeisempien osa-alueiden toteutumisesta.

Asteikko: 5=onnistunut erinomaisesti/erittäin tärkeä, 4=onnistunut hyvin/hyvin tärkeä, 3=onnistunut tyydyttävästi/kohdallisen tärkeä, 2=onnistunut kohdallisesti/vähän tärkeä, 1=onnistunut heikosti/ei tärkeä, 0=en osaa sanoa.

OIVA-hankkeen johtoryhmän jäseniä pyydettiin lisäksi vastaamaan avokysymyksiin, joissa heitä pyydettiin arvioimaan OIVA-hankkeen toteutumista omasta tai oman työyhteisön näkökulmasta (RAY 2004):

Miten hyvin projekti on saavuttanut tavoitteensa kokonaisuutena arvioiden?

- Hanke saavuttanut tavoitteensa yli odotusten.
- Hankkeesta hyötynyt jo nyt huomattavasti alkuperäistä tavoitetta suurempi kohderyhmä.
- Perinteisen printtimedian muuttuminen sähköiseksi on tarjonnut huomattavasti laajemman tiedonvälityksen ja materiaalin välityksen maksuttomana laajoille joukoille.
- Melko hyvin. Kohderyhmien toimintaympäristöt heterogeeniset.
- Erinomaisesti.
- Erittäin hyvin. Projekti on tuottanut käytäntöön materiaalia ja työtapoja, joiden toimivuutta on myös testattu käytännössä. Tieto asiasta on levinnyt ja uskon, että tulevaisuudessa se vielä lisääntyy.
- Mielestäni hyvin.
- Hankkeessa mukana olleet yksiköt aidosti kiinnostuivat vuorovaikutuksen kehittämisestä. Yksikön muut työntekijät ovat lähdössä mukaan.
- Halutaan tietää enemmän.
- Mielestäni uusi työskentelymalli on sisäistetty.

Mitkä seikat ja tekijät ovat edistäneet tavoitteen saavuttamista?

- Osaava, aktiivinen ja innostunut projektin ydinryhmä.
- Asiastaan innostuneet projektityöntekijät.
- Hyvät ja innokkaat vetäjät.
- Hyvä ja täsmällinen projektisuunnitelma.
- Hyvä toimintasuunnitelma, jota tarkasteltiin ja tarkistettiin prosessin kuluessa tarpeen mukaan.
- Riittävät resurssit ja kyky sopeutua muuttuviin tilanteisiin.
- Hyvä taustaorganisaatio.
- Verkostoituminen ja asiakaskeskeisyys.
- Kentän vastaanottavaisuus.
- Hyvät suunnitelmat, jotka ovat joustavasti huomioineet käytännön työntekijöiden tarpeet ja toiveet.
- Projektin tavoite on ollut erittäin tärkeä, sillä vaikeavammaisten vuorovaikutusta ei ole tutkittu ja kehitetty tässä laajuudessa ja tällä innolla mitä sitä on tämän projektin puitteissa tehty.
- Yhteisöt kokevat tärkeäksi ihmisten välisen vuorovaikutuksen. Se kuuluu kaikille. OIVA-hanke antaa yhteisöille lisää pontta jatkaa.
- Kun kentällä alettiin nähdä hyötyjä.
- Sitkeys ja periksi antamattomuus silloin kun oltu eksoyksissä.

- Hyvä tuki ja panostus johtamiseen.
- Onnistumisen kokemukset.
- Positiiviset kokemukset.
- Halu kehittää vuorovaikutusasioita.
- Järjestetty työntekijöille yhteistä aikaa suunnitteluun.

Mitkä seikat ja tekijät ovat hidastaneet tai estäneet tavoitteen saavuttamista?

- Tavoitteet on saavutettu.
- Kentän heterogeenisuus, henkilöiden vaihtuvuus.
- Projektilla haastavat tavoitteet.
- Henkilöstömuutokset yhteistyöyhteisöissä vaikuttaneet jonkin verran.
- Alun sekaannukset järjestelyissä.
- Liian suuri määrä ryhmiä vuorovaikutuksen vahvistamiseen liittyvässä työskentelyprosessissa, ryhmäläisten luonnolliset vaihtumiset.
- Työvoiman vaihtuvuus sekä vaikeus saada koulutettuja sijaisia hoitotyöhön.
- Työtilanne, ihmisten vaihtuminen ja toisaalta pitkät välimatkat toisiin kokeiluyksiköihin.

Miten projekti on saavuttanut kohderyhmänsä?

- Kommunikointikumppaneiden vuorovaikutus- ja kommunikointitaitojen muutos ja oivallus itsestä kumppanina merkittävä saavutus. Tämän kautta saavuttaa myös vaikeimmin kehitysvammaiset ihmiset.
- Projektiin osallistuvat hyvin. Laajempi hyödyntäminen?
- Erittäin hyvin.
- Mielestäni suhteellisen hyvin, sillä kohderyhmänä ovat olleet todellakin vaikeavammaiset henkilöt. Pilottikohteet on hyvin valittu.
- Mielestäni hyvin: Henkilökunta kiinnittää huomiota vuorovaikutusasioihin. Asiakas tulee osalliseksi joka tilanteessa aivan eri tavalla.

Millaisia tuloksia projektissa on syntynyt kohderyhmän näkökulmasta?

- Uusia materiaaleja ja työmenetelmiä on tullut käytäntöön.
- Työntekijät: jaksaminen työssä muuttunut.
- Työntekijöiden oma kokemus ja oivallus muutoksesta merkittävää.
- Työntekijöiden halu kehittää omaa työtä ja jakaa tietoa/kokemuksia muille vaikuttavaa.
- Vahvistanut osallistujien osaamista ja oman työn reflektointitarpeita.
- Vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten osallisuus kehittynyt.
- Asiakkailla enemmän mahdollisuuksia tulla ymmärretyksi.
- Asiakkaiden itsemääräämisoikeuden vahvistuminen.
- Asiakas tulee ymmärretyksi paremmin.
- Asiakkaat aktivoituneet tuomaan esiin omia toiveitaan ja tarpeitaan.

- Työntekijät sisäistäneet (erilaisen) uudenlaisen ajattelumallin vuorovaikutukseen hoitotyön arjessa.

Miten arvioit projektin tulosten tarpeellisuutta ja merkitystä kehitysvammaisten ihmisten, työntekijöiden, yhteisön ja yhteiskunnan kannalta?

- Erittäin tarpeellinen.
- Kehitysvammaiset ihmiset: osallisuuden ja tasa-arvoisuuden lisääntyminen: merkittävää.
- Työntekijät: ammatillinen kehittyminen, työssä jaksaminen: merkittävää.
- Yhteisö: tavoitteellisuus, arjen tilanteiden tärkeyden ymmärtäminen: merkittävää.
- Yhteiskunta: Visio ”kaikki ihmiset mukaan ottava yhteiskunta”: lähempänä.
- Erilaiset projektit, joiden jalkautumisesta huolehditaan, ovat tarpeellisia, jotta työ- ja toimintatapoja sekä uusia materiaaleja voidaan kehittää ja suunnitella. Projektit motivoivat työntekijöitä ja laittavat heidät suunnittelemaan ja arvioimaan työtään eri kantilta. Yhteisölle ne ovat tärkeitä toiminnan kehittämisen ja uudenlaisen ajattelun luojina ja eteenpäin viejinä. Yhteiskunta hyötyy siitä, että luodaan uutta ja kehitetään sekä työntekijöiden että muiden kansalaisten toimintaa.
- Erittäin merkittävää. Huolehdittava jatkosta.
- Lisää osallistumismahdollisuuksia.
- Tulee onnistumisen kokemuksia ja jaksamista.
- Yhteiskunnallisesti asiakkaalla oikea mahdollisuus vaikuttaa.
- Kun ihmiset saavat kertoa kokemansa ja esittää toiveensa, se luo yhteisöön rauhaa. Ei tarvitse turhaan mekasta, kun tulee ymmärretyksi.
- Parantaa työimua.

Onko projektissa aikaan saatuja tuloksia (esim. toimintamallit, materiaalit jne.) ja kokemuksia levitetty omassa organisaatiossasi? Jos on, niin kenelle ja miten?

- Kyllä: internetin kautta, koulutuksissa, seminaareissa.
- Jatkoprojektin kehittely.
- Olen vienyt tietoa, ideoita ym. työntekijöille. Työntekijät ovat soveltaneet ideoita asiakkailleen.
- Halu oppia lisää -> koulutuksen tarvetta.
- Kyllä on, muille työntekijöille ja toimintayksiköille.
- Kyllä, omalla osastolla muihin soluihin.
- Aloitettu jo koulutuksia muille osastoille, kiinnostus ja innostus asiaan on herännyt laajasti.
- Kommunikaatiopassit otettu käyttöön muissakin yksiköissä.

Ovatko projektissa aikaan saadut tulokset (esim. toimintamallit, materiaalit jne.) käytössä?

- LOVIT-mallin ja OIVA-mallin käyttö työyhteisön kehittämisessä.
- LOVIT ja passit käytössä.
- Videointia jatketaan hiljalleen arjessa.
- Oivalluksia-virikemateriaali käytössä.
- Papunetin sivuilta on saatu ideoita, joita on kokeiltu.
- On, mutta moni projektissa mukana olleista muutti työpaikkaa, joten näiden asioiden levittäminen on vain muutaman hartioilla. Esimiehet kuitenkin tukevat heidän työtään, jotta tulosten levittäminen olisi mahdollisimman hyvää.

Miten projektin tuloksia voi levittää yhä laajemmin?

- Kansainvälisesti: tutkimusjulkaisujen kautta, osallistumalla alan kongresseihin, verkostoitumalla.
- Kansallisesti: kehittämällä toimintaa / tuotetta uuden rahoituksen turvin uusille kohderyhmille.
- Hyvät tuotteet.
- Tuotteistussuunnitelma.
- Monimuotokoulutusta ja konsultointia.
- Kentän ammattilaisten verkottuminen.
- Vierailijat kiinnostuneita: kysytään yhteystietoja ja mistä saa tietoa.
- Järjestämällä yhteisiä koulutuksia ja kisäli – oppipoika-menetelmällä.
- ”Oivalaiset” toimivat vertaistukena.
- Koulutusta järjestetään lisää uusille yhteisöille.
- Laajennussuunnitelma muutamalle vuodelle. Toteutumisen arviointi.
- Tukiryhmät.

Mitä edellytyksiä ja reunaehtoja tulosten hyödyntämiseen liittyy omassa organisaatiossasi tai sen ulkopuolella projektin päättymisen jälkeen?

- Rahoitus?
- Oltava resurssit.
- Mahdollisuus tuotteistaa.
- Markkinointi muunkin kuin puskaradion kautta.
- Hyvin suunniteltu laajenemis- ja vakiinnuttamismalli.
- Suunnitelmallinen arviointi.
- Työryhmä (OIVA-tiimi työntekijöille ja OIVA-tukiryhmä, missä talon johto mukana suunnittelussa ja kehittämisessä).
- Asia pitää nähdä keskeisenä ja tärkeänä esimiestyössä.
- Tukea, tietoa ja konsultaatioapua on oltava saatavilla.
- Meille jäi niin vähän projektissa mukana olleita, että meidän on järjestettävä uusia koulutuksia. Aikapula on tietysti yksi vaikeus, joka täytyy vain voittaa.

Meillä on kuitenkin innokasta väkeä, joten uskon, että voimme hyödyntää tuloksia tulevaisuudessakin.

Mitkä tekijät ovat edistäneet projektin tulosten (esim. toimintamallit, materiaalit jne.) käyttöön ottoa, levittämistä ja siirrettävyyttä? Mitkä seikat vastaavasti ovat vaikuttaneet, jos tuloksia ei ole hyödynnetty?

- Tärkeä asia. Meillä jokaisella on oikeus saada itsemme ilmaistuksi.
- Työntekijöiden innostuneisuus ja motivoituneisuus.
- Edistäneet: julkaisukanavat – netti -> maksuttomuus.
- Sisäinen markkinointi tiiviimmäksi.
- Tuoteperhesuunnittelu ja vastuutus tuotantoprosesseihin.
- Laaja markkinointisuunnitelma ja jatkokehittelysuunnitelma.
- Edistäneet: vuoropuhelu ja avoin keskustelu. Hidastaneet: hiljaisuus ja sitoutumattomuus, esimies ei konkretisoi mahdollisuuksia.
- Oma mielenkiinto asiaan -> tiedottaminen esimerkein ja materiaalin avulla.

Muita kommentteja:

- Kiitokset innostuneelle ja asialle omistautuneelle kriittisesti, mutta avoimesti hanketta kehittäneelle asiantuntijatiimille.
- Tuhannet kiitokset hyvin tehdystä ja johdetusta projektista. Kiitos, että saimme olla mukana. Jatkoa odotellaan jo nyt!
- On ollut todella mielenkiintoista olla mukana seuraamassa ja kokemassa tärkeää projektia ja sen käytännönläheistä työtä.

4.3. Yhteistyöyhteisöjen tekemä arviointi (hankkeen tutkimusosuus)

OIVA-hankkeen kehitysvammapalveluja tuottavat yhteistyöyhteisöt (liite 1) osallistuivat siis puolitoista vuotta kestäneeseen yhteisölliseen työskentelyyn, jonka työskentelytavasta käytetään nimitystä OIVA-prosessi (ks. 2.5.). OIVA-hankkeessa tehtiin tutkimus, jonka tarkoituksena oli selvittää, millaisia vaikutuksia OIVA-prosessilla oli yhteisöjen vuorovaikutukseen, millaisia kokemuksia työskentelytapa herätti osallistujissa sekä mitkä tekijät tukivat vuorovaikutuksen vahvistumista. Jatkossa esitellään tiivistetysti keskeisimpiä tämän tutkimuksen tuloksia. Aiheesta on julkaistu myös erillinen tutkimusraportti (Vuoti, Burakoff & Martikainen 2009).

Tulosten mukaan OIVA-prosessi vaikutti pysyvästi työntekijöiden ajattelutapaan. Työntekijät alkoivat arvostaa vuorovaikutusta ja kehitysvammaisen kumppanin kommunikointitapaa aiempaa enemmän. Lisäksi he alkoivat nähdä vuorovaikutuksen yhä olennaisempana työnsä sisältönä. Prosessi vaikutti myös sii-

hen, mitä työntekijät ajattelivat itsestään vuorovaikutuskumppaneina. Työntekijöiden mielestä heistä oli tullut osaavampia kumppaneita yhteisönsä kehitysvammaisille ihmisille. Työntekijöiden kokema muutos näkyi myös yhteisöissä kuvatuissa vuorovaikutusvideoissa. Videoesimerkeistä voidaan havaita, miten työntekijä aiempaa enemmän odottaa ja antaa tilaa kehitysvammaisen kumppaninsa vuorovaikutusaloitteille, mukauttaa ilmaisuaan hänen tarpeidensa mukaan ja antaa kumppaninsa myös vaikuttaa tilanteen kulkuun.

Työntekijät kokivat OIVA-prosessin kokonaisuutena hyväksi työskentelytavaksi. Heidän mielestään vuorovaikutuksen vahvistamista hyödyttivät parhaiten prosessin sellaiset osa-alueet, jotka sisälsivät ohjausta tai linkittyivät suoraan arkeen. Prosessiin liittynyttä video-ohjausta pidettiin hyvänä työtapana. Työntekijät pitivät hyödyllisinä video-ohjaukseen sisältyneitä ryhmätapaamisia, joissa havainnoitiin vuorovaikutusta videolta. Itseohjautuva työskentely ryhmätapaamisten ulkopuolella ei sen sijaan aina toteutunut arjessa.

OIVA-prosessissa käytetty työskentelytapa vaikutti työntekijöiden ja esimiesten mielestä työkäytäntöihin ja vuorovaikutukseen. OIVA-prosessin aikana keskustelu vuorovaikutusasioista ja hyviksi koetuista työtavoista lisääntyi yhteisöissä. Keskustelu myös johti työntekijöiden mukaan sellaisten konkreettisten tavoitteiden asettamiseen, joita heidän oli helppo toteuttaa arjessa. Tämän myötä yhteisöjen kehitysvammaiset ihmiset tulivat paremmin kuulluiksi ja heidän tarpeisiinsa vastattiin entistä yksilöllisemmin. Sekä työntekijät että esimiehet kertoivatkin haluavansa jatkaa vuorovaikutuksen vahvistumiseen tähtäävän työskentelytavan toteuttamista itsenäisesti myös OIVA-prosessin päättymisen jälkeen.

OIVA-prosessiin osallistuivat aktiivisesti ne työntekijät, jotka olivat lähteneet mukaan työskentelyyn omasta aloitteestaan tai jotka olivat olleet tyytyväisiä yhteisöltään saamaansa tukeen. Työntekijän arvostus vuorovaikutusta ja kumppanin kommunikointitapaa kohtaan vahvistui OIVA-prosessin seurauksena, jos työntekijä oli lähtenyt prosessiin omasta aloitteestaan, oli osallistunut prosessin tapaamisiin aktiivisesti tai oli saanut mielestään riittävästi tukea yhteisöltään prosessin aikana. Toisaalta vaikka työntekijä ei olisikaan alun perin lähtenyt prosessiin mukaan omasta aloitteestaan, hän alkoi silti arvostaa vuorovaikutusta aiempaa enemmän, mikäli hän oli itse aktiivinen tai koki saavansa tukea yhteisöltään prosessin aikana.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

Kehitysvammaliiton yhteiskuntavisiona on inklusiivinen eli kaikki ihmiset mukaan ottava yhteiskunta. Vaikeimmin kehitysvammaisen ihmisen mahdollisuus olla mukana ja osallistua riippuu siitä, miten hän tulee itse ymmärretyksi ja ymmärtää muita. OIVA-hankkeen tavoite, vaikeimmin kehitysvammaisten aikuisten vuorovaikutuksen vahvistaminen lähi-ihmisten kanssa, on ollut tärkeä. Hankkeessa on ollut aidosti mahdollisuus syventyä vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten vuorovaikutusmahdollisuuksien vahvistamiseen.

Hyvä ja täsmällinen suunnitelma edisti hankkeen onnistumista ja projektitiimin työskentelyä. Täsmällinen hankesuunnitelma oli kuitenkin riittävän joustava, jolloin suunnitelmaa oli mahdollista tarkastella ja tarkistaa hankkeen kuluessa tarpeen mukaan. Myös hankkeen tavoitteen selkeys ohjasi projektitiimin työskentelyä ja motivoi eteenpäin. Ydinasioissa pysyminen edellytti kuitenkin ajoittain määrätietoisuutta. Hankkeen eri tehtäväkokonaisuuksien toteuttaminen vei joiltakin osin ennakoitua enemmän voimavaroja ja säännöllisen itsearvioinnin tekeminen oli välttämätöntä hankkeen eri vaiheissa.

Projektitiimin tiivis kontakti vaikeimmin kehitysvammaisiin ihmisiin ja heidän kanssaan työskenteleviin ammattilaisiin oli hankkeen kaikkien osa-alueiden onnistumisen kannalta olennaista. Hanke ja sen sisällöt olivat kiinni vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten vuorovaikutuksen arjessa.

Näkyvimmin kiinteä yhteys vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisen arkeen ilmeni uuden yhteisöllisen työskentelytavan kokeilemisessa, johon yhteistyöyhteisöt lähtivät rohkeasti mukaan. Yhteisöt osallistuivat puolentoista vuotta kestäneeseen ohjattuun, vuorovaikutusta vahvistavaan prosessiin, jonka keskeisenä työvälineenä käytettiin työntekijöiden arjen vuorovaikutustilanteissa kuvaamia videoita. Oman toiminnan havainnoiminen videolta vaati työntekijöiltä rohkeutta. Ryhmänohjaajalta videon käyttäminen ja luottamuksellisen ilmapiirin synnyttäminen vaativat osaamista. Yhteistyöyhteisöt ja ryhmänohjaajat onnistuivat prosesseissaan. Hankeaikana vahvistui kuitenkin näkemys siitä, että ryhmänohjaajat olisivat hyötyneet intensiivisemmästä, prosessinomaisesta perehdytyksestä ohjaamiseen. Ohjaajien perehdytysmallin suunnittelemiseen ei kuitenkaan ollut mahdollisuuksia tämän hankkeen aikana. Asiaan onkin tärkeää paneutua jatkossa, jotta tulevat ohjaajat saavat parhaat mahdolliset valmiudet ohjaajana toimimiseen.

Vaikka tiivis kontakti vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten yhteisöjen arkeen oli hankkeen vahvuus, se toi mukanaan myös haasteita. Kahdessa yhteistyöyhteisössä toteutettiin hankeaikana laaja organisaatiouudistus. Yhdessä yhteisössä puolestaan tapahtui paljon henkilöstövaihdoksia. Syventyminen vuorovaikutuksen vahvistamiseen ei aina ollut yhteisöjen työntekijöille helppoa suurien muutosten keskellä. Toisaalta OIVA-hankkeen tavoite liittyi yhteisöjen arjen ytimeen. Vuorovaikutusasioiden pohtiminen auttoi työntekijöitä pitämään mielessään, miksi ja ketä varten he työskentelevät.

Hankkeeseen osallistunut lähihoitaja Minna Vastamäki Ylisen kuntoutuskeskuksesta kuvailee omia kokemuksiaan näin: ”Vuorovaikutusasiat kuuluivat hoitajan toimenkuvaan ennen OIVA-prosessiakin, mutta emme olleet asiassa niin ytimessä kuin nyt. Itse olen löytänyt tuntosarvet, jotka auttavat minua tutkimaan vuorovaikutusta. Huomaan sellaisia asioita, joihin en ole joko ennen kiinnittänyt huomiota tai joiden merkitystä en ole tullut ajatelleeksi. Työstäni on tullut hyvin yksilöllistä. Kohtaan jokaisen asiakkaan omana persoonanaan. Jokaisen asiakkaan kanssa korostuvat vuorovaikutuksessa eri asiat, jotka minun tulee ottaa huomioon. Myös yhteisöllisyys on vahvistunut ja omalle työlle on saanut lisää sisältöä. Nämä asiat tekevät työn mielekkääksi ja oma jaksaminen on lisääntynyt.”

Hankkeessa saavutettiin sille asetetut tavoitteet. Internetiin Papunetin sivuille tuotettiin 97-sivuinen Vuorovaikutus-osio. Yhteistyökumppaneita ja hankkeen ulkopuolisia tahoja koulutettiin 59 tilaisuudessa, joihin osallistui yli 2000 kuulijaa. Vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten ja vuorovaikutuskumppaneiden käyttöön tuotettiin uusi Oivalluksia-virikemateriaali. Yhteistyökumppanit olivat mukana kokeilemassa uutta, vuorovaikutusta vahvistavaa työskentelytapaa ja osallistuivat tutkimukseen, jonka avulla tarkasteltiin, millaisia vaikutuksia tällä työskentelyllä oli vuorovaikutukseen. Tehdyn tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että hankeaikana käytetty työskentelytapa vaikutti myönteisesti yhteisöjen vuorovaikutukseen ja edisti vaikeimmin kehitysvammaisten aikuisten ja heidän lähi-ihmistensä yhteisymmärrystä. Saatuja kokemuksia ja tutkimuksen tuloksia hyödyntäen hankkeessa kehitettiin OIVA-vuorovaikutusmalli, joka tuotettiin ja rekisteröitiin Kehitysvammaliitolle.

Hankkeen lopullinen hyöty mitataan sillä, miten kestäviä tuloksia on saavutettu. Hankkeen kestävyttä voidaan arvioida esimerkiksi sen mukaan, 1. onko hanke saanut aikaan jonkun pysyvän muutoksen, 2. onko kumppani sitoutunut aidosti vastaamaan toiminnan jatkuvuudesta, 3. onko olemassa konkreettisia suunnitelmia ja sitoumuksia hankkeen jatkuvuuden varmistamiseksi ja 4. perustuvatko toimintarakenteet toimintaympäristöön, tavoitteisiin ja tarpeisiin (http://www.fidida.fi/laatu/koulutus/kestavyys_koulutus.htm).

Pysyviä tuloksia ovat hankkeessa tuotettu uusi tieto ja materiaalit, jotka ovat kaikkien asiasta kiinnostuneiden saatavilla. Pysyvän muutoksen merkkejä on myös tavassa, jolla yhteistyöyhteisöjen työntekijät kohtaavat vaikeimmin kehitysvammaiset asiakkaansa. Puoli vuotta OIVA-prosessin päättymisen jälkeen tehdyssä kyselyssä yhteistyöyhteisöjen työntekijät ja esimiehet vastasivat vuorovaikutuksen olevan edelleen tärkeä osa työtään. Pitkäjänteisen OIVA-prosessiin liittyneen työskentelyn koettiin tuottaneen tulosta, joka näkyy yhä arjen vuorovaikutuksessa (Vuoti, Burakoff & Martikainen 2009). Myös konkreettisia, vuorovaikutusta vahvistavia toimintamalleja on edelleen käytössä arjessa.

Toiminnan jatkuvuuteen liittyvää sitoutumista ja konkreettisia suunnitelmia voi tarkastella kahdella tasolla. Hankkeen yhteistyöyhteisöissä on laadittu vuorovaikutuksen vahvistumiseen liittyvät vakiinnuttamissuunnitelmat, joiden toteuttaminen on yhteisön vastuulla ja joilla on johdon tuki. Hankkeen emo-organisaatiossa Kehitysvammaliitossa puolestaan on tehty uusi hankesuunnitelma ja ra-

ha-anomus Raha-automaattiyhdistykselle siitä, miten hankkeen tuloksia voidaan levittää ja hyödyntää jatkossa ja mistä tähän työhön tarvittavat lisäresurssit saadaan. Hankkeen aikana tehty tiivis yhteistyö sekä vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten yhteisöjen että alan suomalaisten ja kansainvälisten asiantuntijoiden kanssa on luonut pohjaa sille, että myös tulevassa kehittämistyössä vastataan vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten arjen vuorovaikutuksen tarpeisiin.

LÄHTEET

- Fetterman, D. (2001). *Foundations of empowerment evaluation*. London: Sage Publications.
- Launonen, K. & Olkku, S. (1997). *Vaikeasti monivammaisen ihmisen ilmaisun arviointi*. Suomen logopedis-foniatrien aikakauslehti, 17:4, 128-137.
- Launonen, K. (2004). *Puhetta korvaavan kommunikoinnin vaikuttavuus*. Puhe ja Kieli 24, 155–167.
- Launonen, K. (2007). *Vuorovaikutus – kehitys, riskit ja tukeminen kuntoutuksen keinoin*. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.
- Niemelä, M. & Brandt, K. (toim.) (2008). *Kehitysvammaisten yksilöllinen asuminen. Pitkäaikaisesta laitosasumisesta kohti yksilöllisempiä asumisratkaisuja*. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvityksiä 2007:73. Helsinki: Yliopistopaino.
- RAY (2004). *Arvioiva ajattelu projektitoiminnassa*.
- Pulli, T., Launonen, K. & Saarela, M. (2005). AURA. *Yhteisön ja sen autistisen jäsenen vuorovaikutuksen ja viestinnän arviointiin ja kehittämiseen*. Lahti: Avainsäätö.
- Vuoti, K., Burakoff, K. & Martikainen, K. (2009). *Jokainen hetki on mahdollisuus. Tutkimus OIVA-hankkeen yhteisöllisen työskentelyn vaikutuksista*. Helsinki: Kehitysvammaliitto. (verkkajulkaisuna www.papunet.net/tikoteekki)

www.fidida.fi/laatu/koulutus/kestavyys_koulutus (luettu 11.11.2008)

www.papunet.net/tikoteekki/oiva (luettu 6.11.2008)

www.papunet.net/yleis/materiaalit/esitteet/toimimalla-osallisuuteen (luettu 6.11.2008)

www.papunet.net/yleis/materiaalit/ideat/virikemateriaalit (luettu 6.11.2008)

www.papunet.net/yleis/vuorovaikutus (luettu 6.11.2008)

www.papunet.net/yleis/vuorovaikutus/video-ohjausmallit/oiva (luettu 6.11.2008)

LIITTEET

Liite 1

Osallistujatahot

Pirkanmaan sosiaalipalvelujen kuntayhtymän Ylisen kuntoutuskeskus

- osasto 3:n ja osasto 6:n henkilökunta
- yhdyshenkilöinä puheterapeutti Hanna Väyrynen (2005 – 2006) ja puheterapeutti Lotta Lintula (2007)

Pohjois-Karjalan sairaanhoito ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymän Honkalampi-keskus

- osasto Metsälän ja osasto Pihkarinteen henkilökunta
- yhdyshenkilönä puheterapeutti Raili Jääskeläinen

Helsingin Kehitysvammatuki 57 ry:n Oskarinpuiston yksikkö

- asuntola Tammen ja Oskarinpuiston toimintakeskuksen henkilökunta
- yhdyshenkilönä vastaava ohjaaja Irma Riikonen

Liite 2

Johtoryhmän jäsenet

Puheenjohtaja:

Ylihoitaja Pirjo Lampio-Juvonen (Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymä)

Jäsenet:

Toiminnanjohtaja Päivi Aalto-Rauhala (Helsingin Kehitysvammatuki 57 ry)

Hoitotyönjohtaja Mervi Kuisma 2005 – 2006, hoitotyönjohtaja Vuokko Sivula 2007 – 2008 (Pirkanmaan sosiaalipalvelujen kuntayhtymä)

Professori Kaisa Launonen (Helsingin yliopiston puhetieteiden laitos)

Ohjaaja Virva Virtanen 2005 – 2006, ohjaaja Mirja Happonen 2006 – 2008 (Uudenmaan erityispalvelut -kuntayhtymä)

Puheenjohtaja Simo Paassilta 2005 – 2007 (Kehitysvammaliitto ry)

Oppimateriaalikeskuksen johtaja Leena Kokko (Kehitysvammaliitto ry)

Verkkopalveluyksikön johtaja Marianna Ohtonen (Kehitysvammaliitto ry)

Tikoteekin johtaja Eija Roisko (Kehitysvammaliitto ry)

Liite 3

Työntekijät

Projektin johtaja: KM Eija Roisko

Projektipäällikkö: FM, työnohjaaja Kaisa Martikainen (1.3.2005 – 31.10. 2005 osa-aikaisesti, 1.11.2005 – 28.2.2009)

Suunnittelija: FM Katja Burakoff (15.3.2005 – 28.2.2009)

Suunnittelija: toimintaterapeutti Maiju Mäki (2.5.2005 – 31.3.2007)

Tutkija: FM Katja Vuoti (1.1.2007 – 31.6.2008)

Suunnittelija: FK Anu Sallinen (osa-aikaisesti)

Liite 4

Tukiryhmien jäsenet

Kommunikoinnin tukiryhmä:

Johtava puheterapeutti Jaana Salminen, Vammaisneuvola/Helsingin kaupunki
Kouluttaja, työnohjaaja Aila Viinikainen, MLL:n lasten ja nuorten kuntoutus-
säätiö (2007 – 2008)

Erikoispuheterapeutti Kristina HUUHTANEN, Espoon kaupunki

Puheterapeutti Sirkku HILDÉN, Pääjärven kuntayhtymä

Erikoissuunnittelija Anna-Elina Leskelä-Ranta, Kehitysvammaliitto ry (2007 – 2008)

Kaisa Martikainen ja Katja Burakoff / OIVA-hanke

Materiaalikehittelyn tukiryhmä:

Erityisluokanopettaja Pirjo-Riitta Piiparinen, Helsingin kaupungin Strömber-
gin ala-asteen koulu

Johtava opettaja Helena Haverinen, Kuhankosken erityisammattikoulu

Toimintaterapeutti Tarja Roponen, Pääjärven kuntayhtymä

Johtaja Leena Kokko, Kehitysvammaliiton Oppimateriaalikeskus Opike

Toimintaterapeutti Satu Railosvuori, Kehitysvammaliiton Tikoteekki

Kaisa Martikainen ja Maiju Mäki / OIVA-hanke

Tutkimuksen tukiryhmä:

Professori Kaisa Launonen, Helsingin yliopisto

Tutkimuspäällikkö Antti Teittinen, Kehitysvammaliitto ry

Tutkija Hannu Vesala, Kehitysvammaliitto ry

Eija Roisko, Kaisa Martikainen, Katja Burakoff ja Katja Vuoti / OIVA-hanke

Liite 5

Koulutukset ja konsultaatiot

KOULUTUKSET HANKKEEN YHTEISTYÖKUMPPANEILLE

Koulutus	Yksikkö	Osallistujia	Aika	Kouluttajat
Toimiva vuorovaikutus	Oskarinpuiston yksikkö	12	31.8.05	K.Martikainen K.Burakoff M.Mäki
Toimiva vuorovaikutus	Honkalampi-keskus	48	8.9.05	K.Martikainen K.Burakoff M.Mäki
Toimiva vuorovaikutus	Ylisen kuntoutuskeskus	62	15.9.05	K.Martikainen K.Burakoff M.Mäki
Vastavuoroisen kommunikoinnin monenlaiset keinot	Oskarinpuiston yksikkö	11	8.-9.11.05	K.Martikainen K.Burakoff M.Mäki
Vastavuoroisen kommunikoinnin monenlaiset keinot	Honkalampi-keskus	44	15.-16.11.05	K. Martikainen K.Burakoff M.Mäki
Vastavuoroisen kommunikoinnin monenlaiset keinot	Ylisen kuntoutuskeskus	51	22.-23.11.05	K.Martikainen K. Burakoff M.Mäki
Mikä on kommunikointipassi	Oskarinpuiston yksikkö	6	15.3.06	K.Martikainen K. Burakoff
Mikä on kommunikointipassi	Oskarinpuiston yksikkö	9	23.3.06	K.Martikainen K.Burakoff
Mikä on kommunikointipassi	Honkalampi-keskus	7	5.4.06	K.Martikainen K.Burakoff
Kommunikointipassipaja	Oskarinpuiston yksikkö	7	19.4.06	A.Ojanen K.Burakoff K.Martikainen
Kommunikointipassipaja	Ylisen kuntoutuskeskus	11	25.4.06	A.Ojanen K.Burakoff K.Martikainen
Kommunikointipassipaja	Honkalampi-keskus	11	16.5.06	A.Ojanen K.Burakoff V. Yiannakou
Kommunikointipassipaja	Honkalampi-keskus	6	16.5.06	A.Ojanen K.Burakoff V. Yiannakou
OIVA esittäytyy	Ylisen kuntoutuskeskus	50	6.9.06	K.Martikainen
OIVA esittäytyy	Oskarinpuiston yksikkö	15	10.10.06	K.Martikainen K.Burakoff M.Mäki
OIVA-päivä	UEP:n Kompassiryhmä ja kaikki OIVA-yksiköt	36	12.10.06	K.Martikainen K.Burakoff

KOULUTUKSET HANKKEEN YHTEISTYÖKUMPPANEILLE

Koulutus	Yksikkö	Osallistujia	Aika	Kouluttajat
Meidän OIVA	Oskarinpuiston yksikkö	15	14.5.07	K.Martikainen K.Burakoff
Meidän OIVA	Oskarinpuiston yksikkö	15	29.5.07	K.Martikainen K.Burakoff
Meidän OIVA	Ylisen kuntoutuskeskus	50	23.5.07	K.Martikainen K.Burakoff
Meidän OIVA	Honkalampi-keskus	20	6.6.07	K.Martikainen K.Burakoff
OIVA-päivä	Kaikki yksiköt	28	23.11.07	K.Martikainen K.Burakoff

OIVA-PROSESSIIN LIITTYVÄT VIDEO-OHJAUKSET

Yksikkö	Ohjaukset 2005	Ohjaukset 2006	Ohjaukset 2007	Ohjaaja
Oskarinpuiston yksikkö	3	7	2	K.Burakoff
Honkalampi-keskus	6	10	2	R.Jääskeläinen
Ylisen kuntoutuskeskus	2	7	-	H.Väyrynen
Ylisen kuntoutuskeskus	-	1	2	L. Lintula

OIVA-PROSESSIN PÄÄTTÄVÄT OHJAUKSET

Yksikkö	Aika	Ohjaaja
Honkalampi-keskus	15.5.2007	K. Martikainen
Oskarinpuiston yksikkö	21.5.2007	K.Martikainen
Ylisen kuntoutuskeskus	22.5.2007	K.Martikainen

OIVA-PROSESSIN RYHMÄNOHJAAJIEN VERTAISRYHMÄ

Ohjaaja:

Kaisa Martikainen

Tapaamiset:

vuonna 2005 3 tapaamista

vuonna 2006 4 tapaamista

vuonna 2007 2 tapaamista

vuonna 2008 1 tapaaminen

NEUVOTTELUT JA KONSULTAATIOT YHTEISTYÖKUMPPANEIDEN KANSSA

Sopimusneuvottelut (Eija Roisko):

9.3.2005 Kehitysvammatuki 57 ry

21.3.2005 Pirkanmaan sosiaalipalvelujen kuntayhtymä

23.3.2005 Honkalammen kuntayhtymä

OIVA-prosessiin liittyvät konsultaatiot (Kaisa Martikainen):

28.11.2005 Oskarinpuisto

13.6.2006 Honkalampi-keskus

Itseohjautuvien videoryhmien konsultoinnit (Kaisa Martikainen):

31.10.2007 Ylisen kuntoutuskeskus

7.11.2007 Honkalampi-keskus

12.3.2008 Honkalampi-keskus

23.4.2008 Ylisen kuntoutuskeskus

28.10.2008 Ylisen kuntoutuskeskus

Itseohjautuvien videoryhmien konsultoinnit /VIG-ohjausprosessi Oskarinpuiston toimintakeskuksen ja asuntolan työntekijöille (Katja Burakoff):

16.1.2008 suunnittelukokous

27.2.2008, 31.3.2008 ja 12.5.2008 video-ohjaustapaamiset ja niihin liittyvät videointikerrat

20.5.2008 lopetuskeskustelu

Vuorovaikutuksen vahvistamisen vakiinnuttamissuunnitelmiin liittyvät neuvottelut (Kaisa Martikainen):

16.1.2007 Honkalampi-keskus

1.2.2007 Oskarinpuiston yksikkö

5.3.2007 Oskarinpuiston yksikkö

6.3.2007 Ylisen kuntoutuskeskus

15.3.2007 Oskarinpuiston yksikkö

20.3.2007 Oskarinpuiston yksikkö

15.5.2007 Honkalampi-keskus

18.9.2007 Ylisen kuntoutuskeskus

31.10.2007 Ylisen kuntoutuskeskus

7.11.2007 Honkalampi-keskus

19.11.2007 Oskarinpuiston yksikkö

12.3.2008 Honkalampi-keskus

27.3.2008 Oskarinpuiston yksikkö

23.4.2008 Ylisen kuntoutuskeskus

3.6.2008 Oskarinpuiston yksikkö

28.10.2008 Ylisen kuntoutuskeskus

26.11.2008 Oskarinpuiston yksikkö

OIVA-HANKKEESEEN LIITTYVÄT MUUT KOULUTUKSET JA ESITYKSET

Koulutus	Aika	Osallistujia	Kouluttaja
Using Video as an Instrument when Promoting Communication, posterit (ISAAC-konferenssi, Düsseldorf)	29.7.-5.8.06		K.Martikainen K. Burakoff
Vaikeimmin kehitysvammaisten aikuisten toiminnan ja vuorovaikutuksen aktivointi (Opintopäivät, Tallinna)	28.9.06	60	M.Mäki
OIVA-vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen kehittämishanke (Opintopäivät, Tallinna)	28.9.06	60	K.Martikainen
Vastavuoroisen kommunikoinnin onnistumiseen vaikuttavia tekijöitä (VAVA-seminaari, Joensuu)	2.11.06	80	K.Martikainen
Videohavainnoista vahvistusta vuorovaikutukseen (Sillalla-seminaari, Espoo)	8.11.06	70	K. Burakoff
Vuorovaikutus ja haastava käyttäytyminen (Vaikeimmin kehitysvammaisten opetus ja kasvatus -koulutusohjelmaan liittyvä verkko-opetus)	tammikuu -07	70	K. Martikainen A-E.Leskelä-Ranta
Vuorovaikutus-koulutus (Vaikeimmin kehitysvammaisten opetus ja kasvatus -koulutusohjelma, Helsinki)	23.1.07	50	K. Martikainen
Vuorovaikutus-koulutus (Vaikeimmin kehitysvammaisten opetus ja kasvatus -koulutusohjelma (Oulu)	25.1.07	20	K. Martikainen
Vuorovaikutus vaikeimmin kehitysvammaisen ihmisen kanssa (Kompassiryhmä/UEP, Helsinki)	7.3.07	20	K. Martikainen K. Burakoff
Papunetin Vuorovaikutus-osio (Opik-päivä, Helsinki)	25.4.07	30	K. Burakoff
Toimiva vuorovaikutus vaikeimmin kehitysvammaisen kumppanin kanssa (H:gin päivähoiton MOVA-ryhmät)	4.5.07	20	K. Martikainen
Aistit ja vuorovaikutus (Kasvatuksen ja opetuksen kesäkongressi, Jyväskylä)	8.8.07	30	K. Martikainen
Videopohjaiset vuorovaikutuksen havainnointimenetelmät ja kokemuksia OIVA-hankkeesta (Ord&Mening)	20.8.07	15	K. Burakoff
Toimiva vuorovaikutus palvelun laadun osatekijänä (Alli-laatuverkosto)	4.9.07	20	K. Martikainen
Vaikeasti kehitysvammaisen ihmisen aloitteiden kuuleminen (UEP:n Asiakkaan päivä vammaispalveluissa -koulutus, Järvenpää)	3.10.07	70	K. Burakoff
Talking Mats (Suomen CP-terapiayhdistyksen AAC-koulutus, Hki – Tukholma)	30.9.07	20	K. Vuoti A. Ojanen
Video yhteisön ohjaamisen työvälineenä (Suomen CP-terapiayhdistyksen AAC-koulutus, Tukholma - Helsinki)	1.10.07	20	K. Vuoti
Puheterapeutti yhteisön ohjaajana (Hgin terveyskeskuksen puheterapeutit)	24.10.07	60	K. Burakoff K. Martikainen
Kommunikointia arjessa – videoesimerkkejä vuorovaikutuksen vahvistumisesta (Kehitysvammaliiton Menossa mukana –teemapäivä, Lahti)	15.11.07	80	K. Martikainen

OIVA-HANKKEESEEN LIITTYVÄT MUUT KOULUTUKSET JA ESITYKSET

Vuorovaikutus vaikeimmin kehitysvammaisen ihmisen kanssa (L:rannan kehitysvammahuolto)	12.12.07	12	K. Martikainen
Vuorovaikutus ja haastava käyttäytyminen (Vaikeimmin kehitysvammaisten opetus ja kasvatusta -koulutusohjelmaan liittyvä verkko-opetus)	tammikuu -08	60	K. Martikainen A-E. Leskelä-Ranta
Vuorovaikutus vaikeimmin kehitysvammaisen ihmisen kanssa (Vaikeimmin kehitysvammaisten opetus ja kasvatusta -koulutusohjelma, Vantaa)	23.1.08	45	K. Martikainen
Vuorovaikutus vaikeimmin kehitysvammaisen ihmisen kanssa (Vaikeimmin kehitysvammaisten opetus ja kasvatusta -koulutusohjelma, Oulu)	30.1.08	15	K. Martikainen
Vuorovaikutus vaikeimmin kehitysvammaisen ihmisen kanssa (Videokonsultaatio L:rannan kehitysvammahuolto)	6.2.08	13	K. Martikainen
Osaavan kumppanin ABC (Sillalla-seminaari)	15.2.08	70	K. Vuoti
Yhteisön sitoutumisesta vuorovaikutuksen muutokseen (Sillalla-seminaari)	15.2.08	150	K. Burakoff K. Vuoti
Talking Mats (Kehitysvammaliiton hk)	11.3.08	8	K. Martikainen K. Burakoff
Talking Mats -videopäivä (Kehitysvammaliiton hk)	15.4.08	8	K. Martikainen K. Burakoff
Onnistunut vuorovaikutus. Molempien kommunikointikumppaneiden roolin tarkastelua videoesimerkkien kautta (HYKS:n foniatriksen yksikön alueellinen koulutuspäivä, Helsinki)	18.4.08	100	K. Vuoti
Työvälineitä puhevammaisen ihmisen yhteisön ohjaamiseen (Tikoteekkien verkostopäivä, Tampere)	15.5.08	20	K. Burakoff K. Martikainen
Puheterapeutti vaikeimmin kehitysvammaisen ihmisen yhteisön ohjaajana (Puheterapeuttiliiton koulutuspäivät, Helsinki)	23.5.08	50	K. Burakoff K. Martikainen
Guiding Interaction Partners on the Way to Successful Interaction (esitys ISAAC-konferenssi, Montreal)	4.8.08	80	K. Martikainen K. Burakoff K. Vuoti K. Launonen
Näkökulmia vaikeimmin kehitysvammaisen asiakkaan ja työntekijän onnistuneeseen vuorovaikutukseen (Alli-laatuverkosto, Helsinki)	9.9.08	15	K. Martikainen
Läsnäolosta yhteisymmärrykseen – OIVA-hanke 2005 - 2008 (OIVA-loppuseminaari, Kehitysvammaliiton Opintopäivät, Lahti)	17.9.08	85	K. Martikainen
Hoidon kohteesta aktiiviseksi osallistujaksi – tutkimus OIVA-prosessin vaikuttavuudesta (OIVA-loppuseminaari)	17.9.08	60	K. Vuoti
Miten kuulla asiakkaan ääntä (OIVA-loppuseminaari)	17.9.08	85	K. Burakoff
Vuorovaikutus alkaa kohtaamisesta, 1. koulutuspäivä (Onki-hanke, Honkalampi-keskus)	30.9.08	23	K. Martikainen K. Burakoff
Vuorovaikutus alkaa kohtaamisesta, 2. koulutuspäivä (Onki-hanke, Honkalampi-keskus)	4.11.08	17	K. Martikainen K. Burakoff

OIVA-VUOROVAIKUTUSMALLIN® PROSESSIT

- OIVA-vuorovaikutusmallin esittelemine yhteisölle
- OIVA-prosessi (koulutuspäivä, kuusi video-ohjaustapaamista, yhteisön itsenäisen työskentely tapaamisten välissä)
- OIVA-prosessin sulkeminen

Kotilo Oy:n video-ohjausprosessi 2006-2007

6 osallistujaa, ohjaajana Kaisa Martikainen

- lisäksi videokonsultaatiot 28.11.2007 ja 8.12.2008

Solakallion erityiskoulun video-ohjausprosessi 2007-2008

5 osallistujaa, ohjaajina Katja Burakoff ja Kaisa Laine

Karviaismäen toimintakeskuksen video-ohjausprosessi 2007-2008

13 osallistujaa, ohjaajina Kaisa Martikainen ja Annakaisa Ojanen

OIVA-vuorovaikutusmallin ryhmäohjaajien vertaistapaamiset 2007-2008

- kuusi tapaamista

Solakallion erityiskoulun video-ohjausprosessi 2008-2009

4 osallistujaa, ohjaajana Katja Burakoff

(Prosessi jatkuu 6/2009 asti)

Ylisen kuntoutuskeskuksen video-ohjausprosessi 2008-2009

12 osallistujaa, ohjaajana Kaisa Martikainen

(Prosessi jatkuu 6/2009 asti)

Liite 6

Artikkelit ja julkaisut

- Burakoff, K. (2005): *Vuorovaikutuksen havainnointi*. Tikonen 2/06, sivu 7.
- Burakoff, K. (2007): *Uutta tietoa ja materiaalia vuorovaikutuksen tukemiseen*. Tikonen 1/07, sivu 6.
- Burakoff, K. (2008): *Tietoa vuorovaikutuksen havainnoimisesta ja videopohjaisista ohjausmalleista*. Tikonen 1/08, sivu 5.
- Burakoff, K., Martikainen, K. (2008): *Kohtaamisista oivalluksiin. Puheterapeutti vaikeimmin kehitysvammaisen ihmisen yhteisön ohjaajana*. Puheterapeutti 3/08, sivut 11 – 12.
- Grönstrand, E. (2006): *Oskarinpuistossa kommunikoidaan uusin eväin*. Ketju 3/2006, sivut 28 – 31.

- Huotari, T. (2006): *Vuorovaikutustaitojen vahvistaminen kehitysvammaistyöntekijän arjessa*. Opinnäytetyö. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma.
- Jääskeläinen, R. (2008): *OIVA-hanke – Osallisuuden vuorovaikutusaloitteilla*. Suakkunat - Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymän henkilöstölehti 2/2008, sivu 15.
- Martikainen, K. (2006): *Videohavainnointi ryhmässä vahvistaa vuorovaikutusta*. Tikonen 3/06, sivut 4 – 5.
- Martikainen, K. (2006): *Puolimatkassa*. Tikonen 3/06, sivu 3.
- Martikainen, K. (2008): *Oman toiminnan tarkastelu muuttaa vuorovaikutustapaa*. Tikonen 2/08, sivut 8 – 9.
- Martikainen, K., Burakoff, K. (2005): *Vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen vahvistaminen yhteisössä – OIVA-hanke 2005 – 2008*. Julkaisussa: Ryhmä ja yhteisöpohjaisen kielen ja kommunikoinnin kuntoutuksen haasteet (toim. Anu Klippi, Jutta Paloheimo, Seija Pekkala, Pirkko Rautakoski ja Susanna Simberg). Puheen ja kielen tutkimuksen yhdistys ry:n julkaisuja 38, 2006: sivut 58 – 68.
- Martikainen, K., Vuoti, K., Burakoff, K. (2007): *Video-ohjaukseen perustuvan työskentelymallin viitekehys*. Tikonen 3/07, sivut 4 – 5.
- Mäki, M. (2006): *Toiminnan aktivointi*. Tikonen 1/06, sivu 3.
- Mäki, M. (2007): *Oivalluksia-virikemateriaali*. Tikonen 2/07, sivu 3.
- New Means for Communication at Residential Unit*. Frontiers 2006. sivu 1.
- Puhakka, A. (2007): *Vuorovaikutus kaiken avain*. Opettaja 44 – 45 /2007, sivut 4 – 6.
- Puhakka, A. (2008): *Vuorovaikutus lisää työn mielekkyyttä*. Super 1/2008, sivut 28 – 30.
- Puhakka, A. (2008): *Kommunikointi alkaa läsnäolosta*. Ketju 1/2008, sivut 36 – 37.
- Puhakka, A. (2008): *Oivalluksia kommunikointiin*. Sairaanhoitaja 6 – 7/2008, sivut 24 – 25.
- Puhakka, A. (2009): *Kuuntele minua!* Kotiliesi 1/2009, sivut 64 - 65.
- Vuoti, K., Burakoff, K. & Martikainen, K. (2009). *Jokainen hetki on mahdollisuus. Tutkimus OIVA-hankkeen yhteisöllisen työskentelyn vaikutuksista*. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry. (verkkojulkaisuna www.papunet.net)
- Vuoti, K., Burakoff, K., Martikainen, K., Klippi, A., Launonen, K. (tulossa): *Portrait of a successful interaction partner: An analysis of communication strategies used in interactions between staff and adults with intellectual disabilities*. K. Vuotin väitöstyöhön liittyvä artikkeli odottaa julkaisupäätöstä.

tikoteekki

Tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus

Julkaisija:
Kehitysvammaliitto ry.
Viljatie 4 A
00700 Helsinki
puh. (09) 348 090
www.kehitysvammaliitto.fi

Taitto: Anu Sallinen
Kannen kuvat: Janne Ruotsalainen

ISSN 1797-0474
ISBN 978-951-580-472-3 (pdf)

Raportti on tulostettavissa osoitteessa
<http://kehitysvammaliitto.fi/julkaisut/tutkimusjulkaisut>